

ኤርትራ ብዘይ-ሱብ!

“ኤርትራ ብዘይ ሱብ” ክብል ከለኹ፡ ከም ሃገር ንፖሊቲካዊ ኣተሃላልዎና ብምዋግት፡ ድኣምበር፡ ኤርትራ፡ ህዝባን መንእሰያታን ዝጸንቆቆት ሃገር እያ፡ ንምባል ከምዘይኮንኩ ክሕብር። ከምቲ ዋና ዘይብለን ዋራት፡ ንዝቐደመ ኣባይ ዘኾና፡ ከምኡ ኤርትራና፡ ብዘይ ሱብ፡ ብዘይ ናይ ዋናታታ ፖሊቲካ ክሳብ ዝሃለወት፡ ብዘሓየለ ኣባይ ትብላዕን፡ ክትብላዕን እያ። ምናልባት፡ “ካብ መዓስ ድኣ እያ ብዘይ-ሱብ? ብዘይ ፖሊቲካ?” ቢልካ ክሕተት ይኽእል። ንዓይ እቲ ዝዓበየ ክፋል፡ ኣብ 1973/76/81፡ ፖሊቲካ ሰውራ ኤርትራ፡ ጠቕሊሉ ምስ ፍረሰን፡ ኣብ ውልቀ-ጁባ ኢሳያስ ምስ ምስተቐጽረን፡ ክሳብ ሎሚ፡ ካብታ ጁባ ኣይወጸን፤ ናህና ናይ ሓባር ኤርትራ ከይኮነትን። ብርግጽ፡ ኣብ ኣኼባ ለንደን (ግንቦት 1991) እዉን፡ ኤርትራ ብዘይ-ዋና ምንባራ፡ ኣብ መድረኽ፡ ተጋሂዱ ነበረ፤ ግን ብግዚያውነት ንክትቅጽል ተገብረ፤ ኣብ 1998/2001፡ ዳግም ተጋህደ፤ ክሳብ ሕጂ ውን፡ ኤርትራ፡ ጌና ብዘይ-ሃገራዊ ፖሊቲካ ኣ።

ከም ዝመስለኒ፡ ሓደ ካብቲ፡ ንኤርትራ ኣብዚ ብዘይ-ሱብ ኣተሃላልዎኪ ከምትወድቅ ዝገበራ፡ መሰረታዊ ጠንቁ፡ ጽልኢ ዝመሰረቱ ፖሊቲካ እዩ። ዕድለይና ኢሳያስ፡ ነዚ ጽልኢ ዘ። ኣብ ዝደለዮን ናብ ዝደለዮን ገጹ ኣኹሱ እናዓደለና እዩ። ወዲ-ሱብ፡ ካብ ናይ ምንባር ስነ-ምግባር ወጺኡ፡ ብዕሙት ጽልኢ ተላዕጠጠ፡ ብሓደ ክነብርን ክቃለስን ኣይክእልን። ዕሙት ጽልኢ፡ ንዝእርእስኹ ነቲ ከም ሱብ ዘሎካ ብሉጽ ባህሪ (ርትዓውነት፡ ሕልና፡ ተፈጥሮኣዊ ሞራላዊ ሕገ፡ ኣእምሮ) ከም ትክክሉን፡ ንርእሰኻ ከምዘይትርእን፡ ብሓቀይና ሚዛን ከምዘይትመዘንን ዝገብረካ፡ ሰዓሪ ዘይብሉ ቀጻሊ ኩናት፡ ምኻኑ ይፍለጥ። ሓደ ሱብ፡ ንሓሳብካ ክነጽጎ ይኽእል፤ ከም ዜጋ ግን፡ ብሓደ ብሓባራዊ ትካል ወይ ሃገራዊ ሕገ ንናበርን ንግዛእን። ግን ብሓባራዊ ረብሓን ሕግን ማዕርነትን ዘይምእማን፤ ኣብ ወጽዓታት ኣፍልጦ ዘይምሃብን፤ ኣብ ጉዳይ ፖሊቲካ፡ ብዕሙት ጽልኢ ምኻድ፤ ንታሪኻዊ ሓቂ ዘይምቐባል፤ ካብ ግዛእ ርእሰኻን ካብ ዳግዊ ጽልዎታትን፡ ናጻ ዘይኻን፡ ገለ ካብቶም ፖሊቲካ ንክይንሰርሕ ዝግብኹና፡ መሰረታዊ-ያን ኣተሓሳስባ ወይ ምክንያታት እያቶም።

ወዲ-ሱብ፡ ናይ ባዕሉ ሰብን፡ ናይዛ ሕያው ዓለምናን፡ ዝለዓለ ኣካልን መለክዕን እዩ። ብኻልእ ኣገላልጻ፡ ሱብ ብዓንደ-ርእሱ፡ ባህሊ ስለዘኾነ፡ ንብሕቱ ክነብር ዘይክእል ፖሊቲካዊ ፍጡር (relational, political animal) ብምኻኑ፡ ሓድሕዳዊ ሓልዮት ዘለዎ፡ ግን ከኣ ዝመናናዕ

ባህርታት (unsociable social) ስለዝሓወሱ፡ ሓባራዊ ስርዓት የድልዎ። ነዚ ፍሉይ መንነትን ክብርታትን፡ ዚ፡ ብሓባራዊ ርድኢት (consensual) መሰረት፡ ስርዓትን ሕግን ኣወዳድባን ሓገሩን፡ ሓባራዊ ንቕሓተ-ሕልናን መርሕን ጥቡብን (ወይ ባህልን) (collective consciousness that departs from its cultural and/or conventional wisdom) ወኒትን ሰሪዑን ክናበር፡ ናይ ባህሩን ባህሉን፡ መግለጽን ግዴታን እዩ። ኤርትራውያን ከም ህዝቢ፡ ብኸምዚ ዝመሰል ራእይ፡ ንህዝባዊ ሰውራ ወፊርና ኢና። ግን ኣብ ጉዕዞኡ፡ ካብ ዋናታቱ ተጨውዩ፡ ንዓዲ ስለዝኣተወ፡ እታ ናጽነት ሃገርና ኤርትራውን፡ ብምስሉይ ኢሳያሳዊ ጉጅለ ህግደፍ ተዓፊና፡ ምስልይቲ ናጽነት ኮይና ቀጸላ። ስለዚ እዩ፡ ኣብ ካልእ ክፍሊ-ጽሑፊይ፡ ንህዝቢ ኤርትራ፡ ``ኢሳያስ ኣፈወርቂ፡ ጸላኢ`ምበር፡ ወልቀ-መላኸ፡ ዝብል መጻውዒ ግጉይ እዩ`` ዝበልኩ። እዚ ምስሉይ ጉጅለ ህግደፍ፡ ኣብ ስማዊት ናጽነት ኤርትራ ተጎልቢቡ፡ ክሳብ ሎሚ፡ ካብቲ ኣብ በረኻ ዝፈጸሞ ዕንወት ዝበኣሱ፡ ይፍጽም ኣሎ።

ኣብ ኤርትራ ዘሎ ጉጅለ፡ ከም መንግስቲ ዘይኮነትሱ፡ ብውልቀ-ሰብን ንውልቀ-ሰብን ዝተሓንጸት፡ ከም ናይ ሓደ ማፍያዊ ጉጅለ (Mafia type organisation) ኮይኑ፡ ንኤርትራ፡ ብኸልተ ናይ ጥፍኣት ተግባራት ኣፍሊጥዎ፤ ሀ) ኩሉ ዓይነት ግፍዕን ማእሰርትን፡ ድለላን ባርነትን ሰብ ዝፍጸመሉ፡ ማሕበራዊ መንነታን መንእሰይ ወለዶኣን፡ እተብርስ ሃገር፤ ለ) ናይ ኩለን ጎራት ሃገርና ጠንቂ ሁኩትን፡ ኩሉ ንወያኔ (ኢህአዴግ)፡ ከዕኑ ዝኸለል ጉጅለ ዘበሉ፡ ዝዕንገለላ መናሃርያ ጸላእቲ ኢህአዴግ (ህውሓት)፡ ኮይና ምጽናሓ ትፍለጥ። እቲ ብማዕረ ሓዘን ካልእ ግን፡ ናይ ለውጢ ኣማራጺ ክንፈጥር ዘይምኽኣና እዩ፤ ማለት፡ ንለውጢ ዝዓቀና፡ ውድባትን ደለይቲ ለውጢ ኤሊትን ኤርትራውያን፡ ምኻን ምርኣይ እዩ። ከምቲ ኣቦታትና፡ ``ዘይሓልፈሉ`ቦሎ፡ በኸሪ ውላዱን፡ እናት ግራቱን፡ ይሓምቅዎ`` ዝበልዎ፡ ድኣ ኣጋጢሙን ምበር፡ ህዝብና ካብ ሕሰም ህግደፍ ክናገፍ፡ ብደለቲ ለውጢ ተተሰፊዉ እዩ፤ ተቓዋምቲ፡ ደለይቲ ለውጢ፡ ብፍላይ ብምሁራን (ኤሊት)፡ ተበደለን ተኻሕደን። ደላይ ለውጢ፡ ብኢሳያሳዊ ህልኻ፡ ነንሓድሕድና ብምትሕንጻልን፡ ጽልኢ ዝመሰረቲ፡ ዕውር ፖሊቲካ ብምሕንጋጥን፡ ንለውጢ ከም ጨረታ ``ብሰላም እባ ብዓመጽ!`` ``ዶብ ከይተሓንጸጸ! ጸላኢትና ወያኔ ከይፈረሰት!`` ``ንሕና፡ ምስ ኢሳያስ ክንዕረቕ፡ ሞደል ሳውዝ ኣፍሪቃ ክንቀድሕ ኢና``፡ እናተባህሉ፡ ከምኡ ሃገራዊ ዕላማ ገዲፍካ፡ ብሃይማኖትን ኣውራጃን ተዋጊኻ፡ ``እዚ በዚሑ፡ እቲ ውሑዱ``፡ ``ስለምንታይ ኢድሪስ ዓወተ ብሕማቕ ይዘንጠል!`` ወዘተ... እናበልካ ምዘናይ ማለት፡ እሞ ከኣ ህዝብና ሕይወቱን ንቡርን ኣብ ዝሰኣነሉ ግዜ፡ እንታይ ማለት እዩ? እዚ ብተግባር፡ መሓዛ ህግደፍ ምኻን፡ ብኣፍ ህግደፍ ምምንት፡ ንህልቂት ህዝብናን መንእሰያትናን፡ ኢድ ምሕዋስ እዩ። ከም ሕዝቢ ሓባራዊ ረብሓን መለክዒታቱን ጠፊኡናሱ፡ ንልዕሊ 20 ዓመታት፡ ንዕድል መድረኽ ለውጢ ኣምኪናን ዓንቁፍናን፡ ምኽንያት ህኩት ኩሎም ኣሕዋትናን ጎራትናን ኣሕዛብ፡ ብፍላይ ህዝቢ ትግራይ ብምኻና፡ ተሓተትን ኢና። እዚ ጸሊም ታሪኽናን፡ ንሰማዕታትና ክልተዎትን፡ ንደላይ ሰላም ሕዝብናን ጎራትናን ሓዘንን ሕፍረት እዩ።

ጥዑይ ለውጢ፡ ብለውጢ ነፍሲ ወከፍና ይረጋገጽ፡ ዝተለወጠ፡ ኣካል ለውጢ ስለዝኸውን። እዚ ብዘይ ኣፍልጦን ቁርጽነትን፡ ኣብ ልዕሊ`ቲ ክልወጥ ኣለዎ እንብሎ ሸግር፡ ኣይፍጸምን። ካብ

ታሪክ ዘይምሃር፡ ዝመረጸ ሓዲሽ ታሪክ ኣብ ክንዲ ምስራሕ፡ ንታሪክ ይደግም። እቲ ንሕና ክንመሃረሉ እንክእል መስተያየት ታሪክ ቃልሰና፡ ብዙሕ ክነሱ፡ ንክንመሃረሉ ግን ኣይበቓዕናን፤ እዚ ከኣ፡ ናይ ግዛእ ርእሰና ሓርነት ስለዘይብልና እዩ። እቲ ኣብ ኣፈርክቡ ምስተብጽሐ፡ ተላላሲ ሓይሊ ህዝቢ ተግጢቁ፡ ህዝብን ሃገርን ንምድሓን፡ ጸላኢኡ ብኣትኩር ከለልን፡ ቅልጡፍ ተግባራዊ ሰጉምቲ ክውሰድን፡ ሓቢርና ዝተላበናዮ፡ ይኣክል`ውን፡ ተጨውዮ፡ ኣብ መንቀራቕር በዚሑ`ሎ። ዓለም ግዛእ ሓዛ፡ መኣዳ በሊዓ፡ ናይ እንዳግታ ክትማቐል ኣብ እትገደሉ ሰዓት፡ ንሕና ኤርትራውያን ደለይቲ ለውጢ ግን፡ `እግርን ከበሮን በበይኑ` ከምዝበሃል፡ ሕዝብና ረሲዕና ከይኣክል፡ ቡቲ ዓለም ዕሰባታ ኢሳያስን ዓብይን ልኢኻ፡ ዝዘረዮቶ ሕዝቢ ትግራይ፡ ብምግፋዕ ክንወራዘ፡ ከም ኤርትራውያን ዘይስገር ተደራቢ ገበን እዩ። ካብ ጥንቲ፡ ነቲ ሓደገይና ኣካያይዳን ዕላማን ኢሳያስ ተረዲኦም፡ ውድብ ከዐርዩ ዝተበገሱ፡ በላሕቲ ደቂ ህዝቢ ተቐለሰቲ`ኳ እንተነበሩ፡ ኢሳያስ ግን፡ ዓቕምን ኣተሓሰባኦምን ድሩታት ዝኾኑ ሰባት፡ ኢድን ጓናትን ኮይኖም ዘገልግልዎ፡ ኣብ ጎድኑ እናኣጸግዐ፡ ኣብ ጥፍኣቶምን ጥፍኣት ሃገርን፡ መሳርሒ ተጠቐመሎም። ነዚ ናይ ጥፍኣት ሰንሰለት፡ ከይበጠጠሰናን ፖሊቲካ ከይሰራሕናን፡ ምኻድ ማለት፡ እቶም ትማሊ ንኢሳያስ ኣዕሲሶም ዝሰደዱልና፡ ሎሚ`ውን ንዕኡ ብካልእ ሓላው ረብሐኦም ተኪኦም፡ ጠፍጢፎም ክቐምጡልና፡ ምጽባይ ምኻኑ ፈሊጥና፡ ለውጥና ከንቀላጥፍምን ክንውንን ግዴታ ኣሎና። ዝኾነ ተግባር፡ ብዕላማኡ ይልል፤ ንሕሉፍን መጻእን ዝሕብር ከኣ፡ ህልዊ ተግባርን ምልክታት ግዜን እዩ። ንሕና ሰብ ሕድሪ፡ ብሃገራዊ ክብርናን ረብሓናን መንነትናን፡ ታሪክ ገድልናን፡ ብግርማ-ባህሊ-ዓድታትን፡ ሕብረት ወለዶታትን፡ ከምኡ ብኣፍሪቃዊ ሓባራዊ ረብሓን ወጽዓን፡ ኣፍሪቃዊ ፍታሕን ክንሓምምን፡ ነዚ ኣፍደገ ዕንወት ዝኾኑትን፡ ንለውጢ ዝዕንቅፍን፡ ብቀጻሊ ንቕሓት ክንገጥም፡ ንሕተት ኣሎና፤ ዘሎና ዕድል፡ ሓጺር`ዩ።

ሓደ ሕብረተሰብ፡ ጥዑይ ማሕበራዊ ሕይወት ክህልዎ ኣለዎ፤ እቲ ናይዚ መሰረት ድማ፡ ኣብ ሕዝቢ፡ ሓቕን ግሉጽነትን ምዝውታር፡ ብፍትሕን ሓርነትን ሰላምን ምጉዓዝ፡ ነዚኣቶም ብዕላማን ተጸምዶን ምክባርን ምውሓስን የድሊ። እዚኣቶም፡ ንነፍሲ ወከፍና፡ ናይ ሓቢርካ ምንባርን ምስራሕን፡ መሰልን ግዴታን ይቐርቡልና። ህዝባዊ ቃልሰና ንለውጢ፡ ጥንኡ ህዝቢ ንክስዕቦ፡ ሓቀይናን ንዕኡ ብሓባር ዘርብሕን ለውጢ ምኻኑ፡ ክፈልጥ ወይ ክግለጸሉ፡ ናይ ግድን እዩ። ኣብዛ ናይ ሎሚ ኤርትራ፡ ዘይግልጽነት ፖሊቲካ ምሽክርካርን፡ ንሕቶ ህዝቢ፡ እናሰማዕካ ምጽማምን፡ ካብ ናይ ህግደፍ ብዘይሓምቕ፡ ሳዕሪን መጋበሪ ኮይኑን፡ ዘሎ ክውንነት እዩ፤ ኣንጻር ሰብኣዊ ኣእምሮን ሓቕን ኅልናን፡ ህዝባዊ ኣቕዋምን (natural and moral law, and wisdom) ዝፍጸም በደል ድማ እዩ። ፖሊቲካ፡ ምስ ካልኣት ሓቢርካ ናይ ምንባር ጥበብ (ዓቕልን ምስማዕን፡ እምነትን ምክብባርን መንነትን) ስለዝኾነ፡ ከም ሓደ ህዝቢ፡ ሓደ ሓባራዊ ስምምዕን ረብሓን (consensus and communal interests) ክህልወና፡ ናይ ምንባርና ግዴታ እያቶም፤ ንምጭባጦምን ምትግባሩን`ውን ዘሸግር ኣይኮነን።

ከምቲ ናይ 2018፡ ሕጂ`ውን ኣብ ምዝዛም 2020፡ ከም ህዝቢ ኣብ ደንደስ ጥፍኣት እናሃለና፡ ጌና ቅኑዕ ሃገራዊ ገምጋም ከይተገበረ ይኸደድ ኣሎ፤ ፖሊቲካ ክንሰርሕ ኣይበቓዕናን ዘሎና።

ውድባት፡ መሰረታዊ ለውጢ ክግብራ፡ ክሳብ ዘይክእላ፡ ጌና ኣካል ሸግር እያተን። ኣካይዳ ምንቅስቃስ ‘ይኣክል’ ለንደን’ውን፡ ድሕሪ ክልተ ዓመት፡ ካብ ቅነዕ ገምጋም ታሪኽና፡ ኣይከሰበን፤ ኣብ ራእይን ምልላይ ጸላእን፡ ብሓባር ናብ ግብራዊ ስጉምቲ ምውሳዳን፡ ጌና ኣብ ሓድሕዳዊ ምምንፍዕን ምህላው ንዕዘብ። ግን ክሳብ መዓስ? ብፍልስፍናዊ መለክዒ፡ ትግልን-ሎምን-ጽባሕን ኣይፈላለዩን። ብርግጽ፡ ኤርትራን ኢሳያስን፡ ብሓደ ክህልዉን ክነበሩን ዘይክእሉ፡ ክልተ ብዕላማ ተጻረርቲ ምጅናም ኣየካትዕን። ግን ንነፍሲ ወከፍና፡ ብፍላይ ነቶም ምስ ኢሳያስን ብሰሙን ብኣተሓሳስባኡን፡ ጸረ-ለውጢ ዝነበሩን፡ ዝልካዕ ለውጢ ክረጋገጽ፡ ናይ ግድን እዩ፡ ለውጢ ናይ ሎሚ መግለጽናን፡ ውሕሰነት ቀጻልነትናን፡ ሓርነትና ብቀንዳን እያ። - ዓመተ ሓቀይና ለውጥን ፍትሕን ሰላምን፡ ንውጹዕን ንቡር ዝሰኣነን፡ ህዝቢ ኤርትራን ትግራይን፡ ውድቀት ንውልቀ-መለኽትን ሾሾውኒስትን።

ዶ/ር ክብርኣብ ይሥሓቕ (ለንደን)

31 ታሕሳስ / Dec 2020